

HEINRICH

BÖ

LL

İlk Yılların
Ekmeği

5. BASKI

Çeviri: ZEYYAT SELİMOğLU

♥ can
modern

HEINRICH BÖLL

İLK YILLARIN
EKMEĞİ

Can Modern

Das Brot der frühen Jahre, Heinrich Böll

Almanca aslından çeviren: Zeyyat Selimoğlu

© 1955, 2009, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Köln, Almanya

© 1982, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1982

5. basım: Ekim 2022, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Düzeltili: Tuğba Eriş

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-3235-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732355

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HEINRICH BÖLL
İLK YILLARIN
EKMEĞİ

ROMAN

1972 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Zeyyat Selimoğlu

♥can

Heinrich Böll'ün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Âdemođlu Nerdeydin, 1996

Trenin Tam Saatiydi, 1996

Ve O Hiçbir Şey Demedi, 1997

Fotoğrafta Kadın da Vardı, 1998

Frankfurt Dersleri, 1998

Babasız Evler, 1999

İrlanda Güncesi, 1999

Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru, 1999

Dokuz Buçukta Bilardo, 2000

Solgun Köpek, 2002

Melek Sustu, 2004

Yolcu Sparta'ya Varırsan Eğer, 2011

Palyaço, 2013

HEINRICH BÖLL, 1917'de Köln'de doğdu. İkinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde savaştı, birkaç kez yaralandı, esir düştü. Savaşın sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. İlk öyküleri 1947'den sonra yayımlanmaya başladı. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967 Georg-Büchner Ödülü, 1972 Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve Uluslararası PEN Derneği'nin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. Heinrich Böll, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, Böll'ün öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneği, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. Böll'ün eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan ülkelerde değil, bütün dünyada XX. yüzyılın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

ZEYYAT SELİMOĞLU, 1922'de İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'nin ardından İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Direğin Tepesinde Bir Adam*'la 1970 Sait Faik Hikâye Armağanı'na, *Koca Denizde İki Nokta*'yla 1974 Türk Dil Kurumu Ödülü'ne, *Derin Dondurucu İçin Öykü*'yle 1994 Haldun Taner Öykü Ödülü'ne değer görüldü. Heinrich Böll, Yukio Mişima, Friedrich Dürrenmatt, Miguel Ángel Asturias, Yasunari Kavabata, Bohumil Hrabal, Georg Simmel, Ferenc Molnár, Siegfried Lenz, José Mauro de Vasconcelos gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. 2000'de İstanbul'da öldü.

I

Hedwig'in geldiği gün bir pazartesiydi ve o pazartesi sabahı, pansiyoncu kadın babamın mektubunu kapının altından itmeden önce, eskiden yurttan bulunduğum sıralarda sık sık yaptığım gibi yorganı başıma çekseydim çok iyi olacaktı. Ne var ki pansiyoncu kadın koridorda bağırıyordu: "Size evden mektup var!" Ve kapının altından ittiği kar gibi beyaz mektup odamdaki henüz gri gölgenin içine doğru kaydığında, posta idaresinin yuvarlak mührü yerine ulak postasının oval mührünü görmemle korkuyla yataktan fırlamam bir oldu.

Telgraf çekmekten öteden beri nefret eden babam, ben burada, kentte yalnız başıma yaşamaya başladığım son yedi yıl içinde, böyle ulak postasının mührünü taşıyan iki mektup göndermişti: Bunlardan birincisi annemin ölümünü haber veriyor, ikincisi de babamın iki bacağının birden kırılmasına sebep olan kazayı bildiriyordu; şimdi bu üçüncüsüydü. Mektubu yırtarak açıp da okumaya başlayınca rahatladım: "Sakın unutma," diye yazıyordu babam, "kendisi için bir oda bulduğum Muller'in kızı Hedwig, bugün saat 11.47'de trenle geliyor. Sevimlilik edip onu karşıla, birkaç çiçek almayı, ona candan davranmayı da unutma. Böyle bir genç kızın ne durumda olacağını bir düşün: Yalnız başına ilk kez geliyor bir kente, otu-

racağı caddeyi, semti tanımıyor, kendisine her şey yabancı; kalabalık ve gürültülü koca istasyon ögle zamanı onu korkutacaktır. Şunu bir düşün: Yirmi yaşında ve kente öğretmen olmak için geliyor. Ne yazık ki, beni görmeye geldiğin pazar ziyaretlerin artık düzensizleşti, yazık. Sevgiyle, baban.”

Sonraları, Hedwig'i istasyonda karşılaşmasaydım her şey nasıl değişirdi, diye sık sık düşündüm: Yanlışlıkla başka bir trene biner gibi ben de başka bir hayata atılmış olacaktım, öyle bir hayat ki, o sıralarda, Hedwig'i tanımadan önce bana tamamen çekilebilir bir hayat gibi görünmüştü. En azından kendi kendimle konuşurken böyle diyordum; ama bu hayatı, peronun öbür tarafında benim için hazır duran bir treni, az kalsın binilecek olan bir treni andıran bu hayatı şimdi düşlerimde yaşıyorum, o sıralar bana çekilebilir gibi görünen bir şey, bir cehennem azabı olurdu, onu da biliyorum; kendimi bu hayatın ortasında dururken görüyorum, kendimi gülümserken görüyorum, konuştuğumu duyuyorum, insan hiç sahip olmadığı ikiz kardeşini düşünde gülümserken görmekten, konuşurken duymaktan nasıl hoşlanırsa öyle; hani kardeşini taşıyan tohum ziyan olmadan, belki de saniyenin binde biri içinde yaratılacak olan ikiz kardeşini...

O sırada babamın bu mektubu ulak postasıyla göndermesine şaşmıştım, Hedwig'i gidip istasyondan almaya vaktim olacak mı, onu da bilmiyordum henüz, çünkü otomatik çamaşır makinelerinin çalışmasını kontrol ve onarım konusunda uzmanlaşalı beri hafta sonları ile pazarları benim için en yoğun günlerdi. Evli erkekler, tam da cumartesi ile pazarları, işe gitmedikleri günler, çamaşır makinelerinin başından ayrılmıyor, bu kıymetli gereçlerin ne kalitede olduğunu, nasıl çalıştığını görmek

istiyorlardı. Bana gelince, telefonun başında oturup kalıyor, beni çoğu zaman en uzaktaki semtlere çağıran telefonları bekliyordum. Daha evlerden içeri adım atar atmaz, kontak ya da kablolardan çıkan yanık kokusunu alıyor, önümde, içlerinden çizgi filmlerdeki gibi sabun köpüğünün taşıp aktığı makineler buluyor, parmaklarıyla basacakları bir-iki düğmeden bir tanesine basmayı unutmuş ya da birine üst üste iki kez basmış, suçluluk duygusu içinde iki büklüm olmuş adamlar ve ağlaşan kadınlarla karşılaşılıyordum. O zaman, onarım gereçleriyle dolu çantamı açarken bütün kaygısızlığımın tadını çıkarıyor, dudak büküp uğranılan zararı gözden geçiriyor, sakın sakın düğmeleri, kolları ve bağlantıları yoklayıp sabun tozu karışımını tarifeye göre hazırlarken makinenin nasıl çalıştığını yeniden, içten bir gülümsemeyle anlatıyordum. Makineyi çalıştırıp ellerimi yıkarken, teknik bilgisi ciddiye alındığı için mutlu görünen ev sahibi kocanın acemice ve üstünkörü bilgiçliğini nezaketle dinliyorum. Sonra da çalıştığım saat, yaptığım kilometrenin hesap faturasını imzalayıp kayıtsızca arabama biniyor, öbür alarm istasyonuna yollanıyordum.

Pazarları da dahil olmak üzere günde on iki saatlik bir çalışma, arada sırada da Wolf ve Ulla ile Café Joos'ta buluşma, pazarları çoğu zaman gecikerek gittiğim akşam ayını, duanın başlayıp başlamadığını rahibin hareketlerinden korkuyla anlamaya çalışmak, henüz başlamamışsa içimi hafifleten bir iç çekiş... Yorgun argın sıralardan birine yığılır, bazen uykuya dalar, ancak zangoç ayının bittiğini çingirakla haber verince uyanırdım. Kendimden, işimden, ellerimden nefret ettiğim saatler olurdu.

O pazartesi sabahı yorgundum, daha pazardan artakalmış, yoklayamadığım altı iş çağrısı vardı; benim pan-

siyoncu kadının sofadaki telefonda konuştuğunu duyuyordum: “Olur, kendisine bildiririm.” Yatağın üzerine oturdum, sigara içip babamı düşündüm.

Onun saat onda Knochta’da duran trene mektubu vermek üzere akşam kentin içinden nasıl geçtiğini görüyordum. Kilisenin yanındaki alandan, Muller’lerin evinin önünden, cılız ağaçların sıralanmış olduğu dar yoldan nasıl geçtiğini, sonra yolu kısaltmak için lisenin büyük kapısını açıp karanlık kapı girişinden okul avlusuna nasıl çıktığını, okul binasının sarı badanalı arka yüzünden yukarıya, ders verdiği kendi on birinci sınıfına nasıl baktığını görüyordum. Sonra babamı, okul kapıcısına ait köpeğin sidik kokusunun sinmiş olduğu avlunun ortasındaki ağacın yanından geçip, her sabah trenle gelip karşıdaki istasyondan akın eden öğrenciler için saat sekize beş kaladan sekize kadar açık tutulan ve kapıcı Hohnscheid’in dibinde durarak kentten gelen öğrencilerin sızmasına dikkat ettiği küçük kapıyı açarken görüyordum. Trenle gelen öğrencilerden olmadığı için, istasyon müdürünün oğlu Alfred Grush bile koca konut blokunu dolanan uzun, ıssız yolu yürümek zorundaydı. Yaz akşamları güneş, parlak sınıf pencerelerinde kıpkırmızı asılır kalırdı. Knochta’da geçirdiğim son yıl, anneme gönderilmek üzere karşı yönden gelen trene verilecek mektup ya da paket oldukça, babamla beraber sık sık bu yolu yürürdük. Tren annemin hastanede yattığı Brochen’e saat on buçukta varırdı.

Babam dönüşte çoğu zaman okul avlusundan geçen bu yolu seçerdi; çünkü bu yol dört dakika daha kısaydı ve o çirkin konut blokunun yanından dolanarak geçmeyi gerektirmezdi; ayrıca babamın okuldan alacağı kitap ya da defterler olurdu. Lisede geçen o yaz pazar akşamlarının anısıyla birlikte üzerime bir halsizlik çöktü: Koridorlarda gri bir loşluk, sınıfların önündeki giysi çengellerinde,

yalnız kalmış tek tük kasketler asılı, yerler yeni cilalanmış, şehitler için dikilmiş anıtın üzerindeki gümüş ve bronzlar, aslında bir süre önce Hitler'in resminin asılmış olduğu kar beyazı, büyük dörtgenin yanında mat bir parlıltı içinde. Öğretmenler odasının yanında da Scharnhorst'un yakası, kan kırmızı ışıldıyor. Bir gün, öğretmenler odasının masası üzerindeki mühürlü bir karne kâğıdını alıp saklamaya kalkmıştım, ama kâğıt öyle sertti, gömleğimin altına sokmak istediğim sırada öyle hışırdaştı ki, bir dolabın önünde duran babam dönmüş, onu elimden öfkeyle alıp masanın üzerine fırlatmıştı. Babam kâğıdı düzeltmeye kalkmamış, benimle bir söz dalaşına da girmemişti; ama o andan sonra kendisini hep dışarıda, koridorda, Scharnhorst'un kan kırmızı yakası ve son sınıfın kapısının yanında asılı olan İphigeneia'nin dudaklarının kırmızısıyla baş başa beklemek zorunda kalmıştım. Elimde bir tek koridordaki koyu gri karanlık vardı, bir de arada sırada son sınıfın penceresinden sınıfa bakabiliyordum. Ama pencere de bana yine o koyu gri karanlıktan başka bir şey vermiyordu. Bir gün yeni cilalanmış döşemenin üzerinde bir kupa ası buldum: Kırmızısı, İphigeneia'nin dudakları ile Scharnhorst'un yakasındaki rengin aynıydı ve ben taze cila kokusunun arasından okul yemeğinin kokusunu almaktaydım. Sınıf odalarının önündeki yer muşambasının üzerinde sıcak karavanaların yusuvarlak izlerini olduğu gibi görüyordum; bu çorba kokusu, pazartesi öğle vakti sınıfımızın önünde duracak olan karavanayı anış, Scharnhorst'un yakasındaki kırmızının, İphigeneia'nin dudaklarındaki kırmızının, kupa asına ait kırmızının din-diremeyeceği bir açlık uyandırdı bende. Eve dönerken, babamdan fırıncı Fundahl'a uğrayıp dükkânından içeri bir göz atmamızı, ona iyi akşamlar dileyip ekmeği ya da üzerindeki marmelat tabakası Scharnhorst'un yakası gibi kırmızı, koyu gri pasta artığı var mı diye sormamızı iste-

dim. Sessiz, karanlık caddelerden yürüyerek eve giderken, ziyaretimize bir rastlantı havası verebilmek için Fundahl'la karşılıklı nasıl konuşması gerektiğini anlattım babama... Bu buluşumdan ben bile hayrete kapılırdım. Fundahl'ın dükkânına yaklaştıkça hayal gücüm daha da artar, babamın Fundahl ile yapacağı düşsel konuşma daha bir oluşurdu kafamda. Fundahl'ın oğlu kendi sınıfında, hem de kötü bir öğrenci olduğu için babam başını şiddetle salları, ama Fundahl'ın evine vardığımızda olduğu yerde kalırdı bocalayarak. Ne kadar zorlandığını anlardım, ama yine de sızlanmaktan geri kalmazdım, babam her seferinde eğlenceli filmlerdeki erler gibi keskin bir dönüş yapar, kapıya doğru ilerler, Fundahl'ların zilini çalardı: Pazar gecesi saat on, her zamanki gibi yine aynı sessiz oyun: Kapıyı herhangi bir kimse açardı, ama hiçbir zaman Fundahl'ın kendisi değil; babam iyi akşamlar bile diyemeyecek kadar sıkılır, heyecanlanırdı. Fundahl'ın oğlu, kızı ya da karısı, kim duruyorsa kapıda, arkasına dönüp karanlık koridora doğru bağırdı: "Baba, öğretmen bey geldi." Babam sessiz sedasız beklerken ben arkasında durup Fundahl'ların akşam yemeğinin kokusunu kafamdaki deftere geçirirdim: kızarmış et ya da jambon. Mutfak kapısı açıksa ekmek kokusunu da alırdım. Sonra Fundahl görünür, dükkâna gider, ekmeği kâğıda sarmadan babama uzatır, babam da hiçbir şey söylemeksizin ekmeği alırdı. İlk seferinde ne çanta ne de kâğıt vardı yanımızda ve ben yanı başında sessiz sedasız yürüyüp yüzündeki anlamı gözlerken babam ekmeği eve kadar kolunun altında götürmüştü: Yüzü her zamanki gibi neşeli ve mağrurdu. Ekmeği alırken ne kadar zorlandığının en ufak bir izi yoktu. Taşıyayım diye ekmeği almak istediğim zaman başını içten bir hareketle sallamıştı. Sonraları, yine pazar akşamları anneme gönderilecek bir şey olup da trene vermek üzere istasyona gittiğimiz zamanlar, hep yanımızda bir çanta bulunmasına

dikkat ettim. Öyle aylar olurdu ki, daha salı gününden bu fazladan ekmek için sevinmeye başladım. Ama bir pazar günü kapıyı birdenbire açan Fundahl'ın yüzünü görünce, bir daha ekmek alamayacağımızı hemen anladım. Büyük, karanlık gözleri sert bakıyordu, kalın çenesi bir heykelin çenesi gibiydi ve konuşurken dudaklarını belli belirsiz kıpırdatıyordu: “Yalnız karne karşılığında ekmek verebilirim, pazar akşamları karne de geçmez.” Kapıyı çarparak yüzümüze kapattı. Bugün semtteki caz kulübünün konserler verdiği bir kahvehaneye açılan aynı kapıyı... Kan kırmızı plakayı görmüştüm: dudaklarını trompetlerin altın ağızlıklarına bastırılmış sırtıkan zenciler...

O gün, kendimize gelip de eve yollanıncaya kadar birkaç saniye geçmişti; ben derisi bir alışveriş çantası gibi sarkan boş evrak çantasıyla yürüyordum, babamın yüzü her zamankinden farklı değildi; mağrur ve neşeli. “Dün onun oğluna zayıf vermek zorunda kaldım,” demişti.

Pansiyoncu kadının mutfakta kahve çektiğini duyu-yordum, hafif dostça bir sesle küçük kızına verdiği öğüt-leri duyuyordum: Hâlâ yatağa dönüp yorganı başıma ka-dar çekme isteği içindeydim. Eskiden ne güzeldi, diye düşünüyordum hâlâ: Çıraklar yurdundaiken dudakları-mı çaresizlik içinde bükmeyi öyle becerirdim ki, yurt müdürü Rahip Derichs, çayımı ve sıcak su torbamı yata-ğımın kadar getirtirdi. Ötekiler kahvaltı için aşağı indikten sonra ben yeniden uykuya dalar, ancak saat on bire doğru temizlikçi kadın gelip yatakları toplamaya başladığında uyanırdım. Kadının adı Wietzel'di; sert, masmavi bakışla-rından, kuvvetli ellerinin şaşmaz becerisinden korkuya kapılırdım. Yatak örtülerini düzelterip yorganları katlarken –benim yatağımı bir cüzamlının yatağıymış gibi atlardı–bugün bile dehşetle kulaklarımda çınlayan şu tehdidi sa-

vururdu tekrar tekrar: “Sen hiçbir şey olamazsın – hiçbir şey olamazsın sen!” Merhameti, annem ölüp de herkesin bana dostça davrandığı sıradaki merhameti, bana daha müthiş gelmişti. Annemin ölümünden sonra yeniden mesleğimi ve öğrenim yerimi değiştirip de rahip bana yeni bir iş buluncaya kadar yurttan bütün gün oturup kaldığım o günlerde –patates soyar ya da elimde bir süpürge koridorlarda dikilip dururdum– merhameti yine yok olmuştu. Gözü bana iliştiği kehanetini savururdu: “Sen hiçbir şey olamazsın – hiçbir şey olamazsın sen!” Ondan, insanı korkunç sesler çıkararak kovalayan bir kuşmuş gibi korkar, hemen kendimi Frau Fechter’in korumasında güven içinde hissedeceğim mutfığa atardım. Frau Fechter’e lahana turşusu kurmada yardım eder, beyaz lahanaları büyük rendenin altına iterek bazen fazladan bir pudinge hak kazanır, mutfakta çalışan kızların söylediği şarkıların tatlılığı içinde ninni dinliyordum gibi kendimden geçirdim. Şarkı söylenirken, Frau Fechter’in edebe aykırı bulduğu bölümlerin –“ve o kızı severdi karanlık gecelerde” gibi bölümlerin– mırıldanılarak geçilmesi gerekirdi. Ne var ki lahana yığını umduğumdan daha çabuk küçülür, elimde süpürgeyle Frau Wietzel’in emrinde geçirmek zorunda olduğum iki dehşetli gün kalırdı geriye. Neden sonra rahip bana Wickweber’in yanındaki işi bulmuş, ben de bankacılık, tezgâhtarlık, marangozluktan sonra Wickweber’in yanında elektrikçi olarak çalışmaya başlamıştım. Yedi yıldan sonra, geçenlerde, Frau Wietzel’in bir tramvay durağında beklemekte olduğunu görmüş, arabamı durdurup inmiş, kendisini kente götürebileceğimi söylemişim. Kabul etmiş, ne var ki kendisini evinin kapısı önüne bıraktığım sırada dostça, “Çok teşekkür ederim – ama araba sahibi olmak henüz adam olmak demek değildir...” demişti.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman yazarlarından Heinrich Böll, bu romanında, savaştan hemen sonra baş gösteren zor yıllardaki ekmek kavgasından bir kesit veriyor. Savaşın yıkıcı bir güçle sarsmış olduğu değerler ne olursa olsun, romanın başkişisi, insanca yaşamak için bu zor yılların üstesinden gelme çabası içindedir. Savaş sonrası Almanya'sının yoksulluk ve güçlükler ortamında kendine nasıl bir yol seçecektir? Almanya'nın en bunalımlı döneminde, bir şey istemeye, istemek için el uzatmaya alışmamış bir insanın var olma çabasıdır bu. *İlk Yılların Ekmeği*, Nobel Ödüllü yazarın en önemli eserlerinden biri.

